

Король М. М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету

Атаманчук В. В.

студент
Ужгородського національного університету

Korol M. M.

Associate Professor of International Economic Relations Department
Uzhgorod National University

Atamanchuk V. V.

Student
Uzhgorod National University

АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

ANALYSIS OF EUROPEAN EXPERIENCE GREEN TOURISM

Анотація. У статті проведено аналіз європейського досвіду організації зеленого туризму. Зокрема, проаналізовано частку робочих місць у сільськогосподарському секторі в країнах, річний темп зростання європейського ринку зеленого туризму, динаміку попиту на зелений туризм у країнах ЄС. Окрім того, виокремлений прибуток від зеленого туризму в лідируючих країнах Європи. Зроблено висновки щодо європейського досвіду організації зеленого туризму.

Ключові слова: туристська індустрія, туризм, зелений туризм, сільськогосподарський сектор, прибутковість зеленого туризму.

Постановка проблеми. Сьогодні туристська індустрія світу зазнає активного розвитку та формування нових напрямів. Паралельно з традиційними видами туризму набувають поширення усілякі нетрадиційні форми відпочинку та подорожей. Усе більший вплив на сферу туризму робить поширення ідей екологізації життя. У більшості країн Європи заняття сільським туризмом заохочується на державному рівні. Сільський туризм переконливо довів, що він є важливим фактором рішення соціально-економічних проблем села – це зростання зайнятості на селі, розвиток сільської інфраструктури, отримання стабільних та вагомих прибутків селян, зміцнення бюджету сільських поселень. Проте, зважаючи на актуальність питання щодо розвитку зеленого туризму, виникає необхідність у більш глибокому дослідженні даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання розвитку зеленого туризму вже зверталися такі дослідники, як: О.М. Березін, Ю.В. Гончаров, О.Г. Зима, А.В. Кулік, М.А. Латинін, А.Т. Матвієнко, І.В. Мішина, С.І. Мосіюк, О.О. Файрон, С.А. Воробчук, А.В. Харін, Д.М. Еров, В.М. Ніколашин, В.В. Гловацька, М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько, Б.Л. Фіногеев.

Мета статті полягає в аналізі особливостей розвитку зеленого туризму в Європейському Союзі.

Вклад основного матеріалу дослідження. Туризм у XXI ст. є соціальним і політичним явищем, значно впливає на світовий устрій та економіку багатьох країн і цілих регіонів. Особливих успіхів світовий туризм досяг за останні 30 років, коли кількість міжнародних туристів зросла в 3,8 рази, а валютні доходи від нього збільшилися в 25 разів [1]. Поряд із розвитком таких популярних видів туризму, як екстремальний, спелеотуризм тощо, альтернативно став розвиватися зелений туризм.

Криза в сільськогосподарському секторі стала однією з основних причин розвитку зеленого туризму. Фермерство поступово стало замінюватися агробізнесом, а механізація і модернізація змінюють картину сільської дійсності. У багатьох сільських регіонах Європи сільське господарство перестало бути найважливішою формою використання землі і самою важливою діяльністю сільської громади (рис. 1).

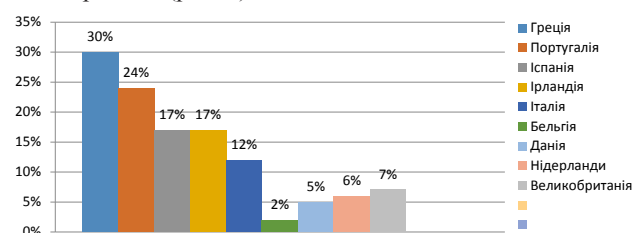

Рис. 1. Частка робочих місць у сільськогосподарському секторі в країнах ЄС за 2014 р.

Джерело: розроблено автором на основі [2]

Аналізуючи рис. 1, бачимо, що частка громад, які працюють у сільськогосподарському секторі в Греції, становить 30% від їх загальної кількості, у Португалії – 24%, в Іспанії та Ірландії – 17%, в Італії – 12%, у Бельгії, Данії, Нідерландах та Великобританії – від 2% до 7%.

У ситуації, що склалася, розвиток зеленого туризму посприяв розвитку сільських регіонів. Статистичні дослідження показують, що 35% жителів міст в ЄС віддають перевагу відпустці в сільській місцевості, а в Голландії їх частка особливо висока – 49% [2]. Крім того, більшість західних дослідників зеленого туризму до сільських районів відносять території з менше ніж 10–20% земельних площ, вкритих забудовою. Типово сільські райони мають

низьку щільність населення, що є результатом малих поселень. Програма зеленого розвитку Організації економічної співпраці та розвитку використовує кілька серій показників, але надає перевагу такому критерію, як щільність населення 150 осіб на км². Середнє значення щільності сільського населення відрізняється між країнами через існування різної класифікації в різних державах (табл. 1).

Таблиця 1
Критерії визначення сільських поселень у країнах Організації економічної кооперації та розвитку зеленого туризму

п/п	Держава	Критерії виділення
1	Австралія	Дисперсно розселені групи населення чисельністю нижче 1 000 осіб
2	Австрія	Населені пункти з чисельністю населення до 5 000 осіб
3	Данія, Норвегія	Поселення чисельністю до 200 мешканців
4	Франція	Населені пункти з чисельністю населення до 2 000 осіб
5	Великобританія	Території з сільським укладом господарства і населенням до 10 000 мешканців
6	Швейцарія, Португалія	Населені пункти з чисельністю населення до 10 000 осіб

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Отже, з табл. 1 можна зробити висновок, що найбільша кількість території із сільським укладом господарства і населенням спостерігається в таких країнах, як Великобританія, Португалія, Швейцарія. Найменший критерій сільських поселень спостерігається в Данії та Норвегії.

Крім того, сільські поселення можуть бути різними за розмірами, але вони є малими (із населенням менше 10 000 мешканців) і знаходяться переважно в районах із низькою щільністю населення.

Достатньо складним є питання про визначення такого поняття, як сучасний «сільський стиль життя», особливо щодо таких постіндустріальних країн Європи, як Німеччина, Франція, Бельгія тощо. Надто великі відмінності спостерігаються не лише між континентами (Північ – Південь, Захід – Схід), окремими групами країн, а й навіть усередині окремо взятих країн.

Зелений туризм добре зарекомендував себе в країнах Східної і Центральної Європи. Згідно зі статистичними даними Всесвітньої туристичної організації 2014 р., так звані «зелені» подорожі займають від 7 до 20% загального обсягу поїздок [4]. Станом на 2015 р. темпи зростання зеленого туризму оцінюються від 10–20% до 30% на рік, а частина його доходів від міжнародного туризму становить 10–15% (рис. 2).

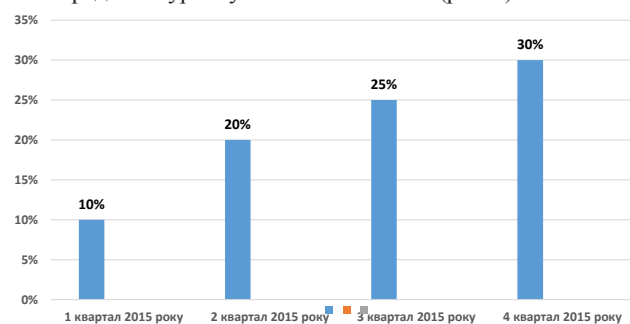

Рис. 2. Річний темп зростання європейського ринку зеленого туризму, 2015 р.

Джерело: розроблено автором на основі [5]

З рис. 2 видно, що найбільший темп зростання європейського ринку зеленого туризму за 2015 р. спостерігається у четвертому кварталі 2015 р. У кінці року він зріс до 30%.

Тільки один європейський ринок зеленого туризму, за оцінками Європейської федерації фермерського та сільського туризму EuroGites, становить близько 2 млн. койко-місць. Український ринок потенційно здатний прийняти і розмістити в селах приблизно 150 тис. «зелених» туристів [6].

Лідером у попиті і пропозиції сільського туризму довгий час вважалась Франція, де ще в 1951 р. була створена організація, яка пропонувала притулок у селах під час канікул. Кілька років пізніше була заснована Національна федерація розвитку сільського туризму. Поступово такі організації зареєструвалися і в інших західноєвропейських країнах. Сьогодні в країнах Західної і Середньої Європи сільське середовище відіграє важливу роль у використанні вільного часу і в туризмі (рис. 3).

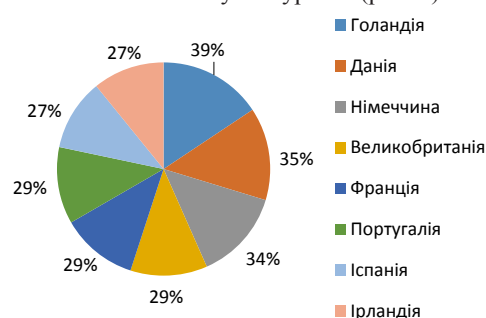

Рис. 3. Динаміка попиту на зелений туризм у країнах ЄС

*Розроблено джерело: розроблено автором на основі [7]

Отже, з рис. 2 видно, що майже одна п'ята всіх туристських подорожей в Європейський Союз реалізуються в сільських регіонах: у Голландії це 39%, у Данії – 35%; у Німеччині – 34%; у Великобританії, Франції і Португалії – 29%; в Іспанії та Ірландії – 27%. Зацікавленість відпочинком у сільській місцевості в наведених країнах триває протягом декількох десятиліть. Кожен четвертий споживач туристичних послуг надає перевагу відпочинку в сільській місцевості. Розвитку сільського туризму в країнах, де спостерігається найбільший попит на зелений туризм, сприяє високий рівень інфраструктури. Важливу функцію виконують органи місцевого самоврядування, завданням яких є підготовка території для майбутніх інвесторів, утримання доріг у належному стані, будівництво спортивних та рекреаційних об'єктів, організація маркетингових заходів, підтримку навчань та агротуристичного консультування.

Зелений туризм активно розвивається у Польщі, Фінляндії, Швейцарії, Швеції та інших країнах. За оцінками експертів, із зеленим туризмом пов'язані від 0,5 до 0,9 млн. робочих місць, до послуг туристів в Європі може бути надано більше 2 млн. місць розташування в сільських садибах [8].

На рис. 4 зображено динаміку прибутку трьох лідируючих країн Європи за останні три роки.

Отже, з рис. 4 видно, що в 2012 р. найбільший прибуток від зеленого туризму отримала Франція – 65 млрд. євро, на другому місці Данія – 62 млрд. євро, найменший прибуток від зеленого туризму спостерігається у Німеччині – 56 млрд. євро. Дещо інша тенденція спостерігається в 2013 році: суттєве зниження прибутку від зеленого туризму в Данії – на 4 млрд. євро, однак у Франції та Німеччині прибуток від надходжень зеленого туризму

зріс. У 2014 р. лідируюча позиція Франції дещо знизилась, спостерігаємо зниження прибутку до 65,2 млрд. євро, однак у Данії в 2014 р. прибуток від зеленого туризму зріс до 64,5 млрд. євро, у Німеччині – до 62,8 млрд. євро. У 2015 р. прибуток від зеленого туризму значно збільшився у всіх трьох європейських країнах і становив: у Франції – 70,5 млрд. євро, у Данії – 68,4 млрд. євро, у Німеччині – 66,1 млрд. євро.

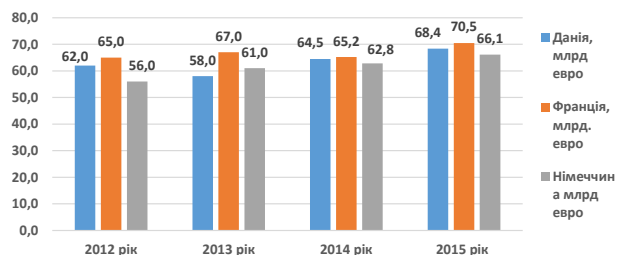

Рис. 4. Прибуток від зеленого туризму в лідируючих країнах Європи за 2012–2015 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [1]

На сучасному етапі всі національні організації зеленого туризму країн Європи об'єдналися в Європейську федерацію фермерського і сільського туризму (European Federation for Farm and Village Tourism – EuroGites). Основні цілі цієї організації: сприяння розвитку зеленого туризму та цільове інвестування проєктів розвитку сільського туризму. Кожна з європейських країн має свої особливості організації зеленого туризму. В Італії зелений туризм більш пов'язаний із курортним, дегустаційним та гастрономічним туризмом. В Австрії зелений туризм включає заняття із збору трав, приготування молочних продуктів, активний гірський та ековідпочинок. У Фінляндії під зеленим туризмом розуміється відпочинок на берегах заповідних озер та річок. В Іспанії зелений туризм особливо розвинений на Канарських і Баlearських островах, саме тут із кожним роком відкриваються все нові агросадиби. Цікавим є той факт що в Німеччині зелений туризм має на увазі участь у міжнародних ярмарках та торгових шоу. Організація зеленого туризму у Великобританії характеризується більш доступними цінами та знижками.

Варто відзначити вагому державну підтримку програм залучення сільських громад до зеленого й агротуризму в європейських країнах. Європейський Союз вбачає в зеленому туризмі основний важіль економічного підйому своїх сільських територій. За підрахунками експертів Європейського банку реконструкції та розвитку, облаштування в місті вихідця з сільської місцевості в 20 разів дорожче, ніж створення умов для його життя і роботи в селі. Також підраховано, що дохід, отриманий від одного ліжка-місця, еквівалентний річному доходу фермера від однієї корови [9].

Класичні європейські традиції та цінності «зеленого» відпочинку впродовж багатьох десятиліть сповідує Великобританія. Система регіональної організації туризму Великобританії виникла в 1969 р. із прийняттям закону про розвиток туризму. Англійський туризм має всесезонний характер: дуже популярно проводити у цій країні не тільки літні канікули, а ще й зустрічати Різдво. У Великобританії існує Національна організація сільського туризму та агротуризму, яка забезпечує акредитацію осель. Популярність зеленого туризму спонукала англійських фермерів до об'єднання з метою пропозиції більш різноманітних послуг у своїх будинках. Наприклад, у південно-західній Англії реставрують старі ферми, які

користуються успіхом у туристів, де підвищений рівень комфортності поєднується з частково збереженим старим меблюванням [9]. У Європі лідерами за обсягами розвитку індустрії зеленого туризму є Франція та Іспанія. У цих країнах сільський туризм вже давно переріс у високорентабельну галузь їх міжнародної економічної спеціалізації. Зелений туризм цієї країни представлений Національною організацією будинків відпочинку і зеленого туризму. Ця організація пропонує агрооселі на будь-який смак і вид відпочинку, що сертифіковано за високими національними стандартами сервісу.

Серйозну конкуренцію Франції на ринку агротуристичних послуг Західної Європи віднедавна складає Іспанія. За даними 2014 р., послугами сільського туризму Іспанії користується близько 1,2 млн. осіб.

Не відстає від Іспанії та Франції й Італія. Ця країна акцентує увагу гостей на славетних історичних традиціях сільського відпочинку у горах і передгір'ях Альп, Апеннін та вздовж смуги першокласного морського узбережжя [10]. Зелений туризм в Італії від самого виникнення почав розглядатися сільським населенням як основна форма підприємницької зайнятості, тому в цій країні агротуристичний бізнес тісно переплетений із курортним. Вагомим чинником міжнародної агротуристичної спеціалізації Італії поступово став винний і гастрономічний туризм. Незважаючи на те що послуги сільського відпочинку в Італії майже вдвічі вищі, ніж в Іспанії чи Франції, ними щорічно користуються до 2 млн. осіб (із них 78% – італійці). Щорічно прибуток від сільського туризму становить 350 млн. доларів.

Особливе місце розвитку зеленого туризму відведено Німеччині. Країну відвідує багато одноденних гостей із країн Східної Європи, які роблять шоп-тури, особливо із сусідньої Польщі. На початку 1980-х років у Німеччині була розроблена концепція розвитку туризму в периферійних регіонах для поширення на туристичному ринку дешевого відпочинку на природі, без використання дорогої інфраструктури та надання комфортних умов проживання [9].

Розвиток зеленого туризму Австрії нині нараховує 15 000 зареєстрованих агротуристичних господарств сумарною місткістю 170 000 ліжка-місце.

Вартим є вивчення досвіду і європейських сусідів України: Угорщини, Румунії, Польщі [10]. Зелений туризм в Угорщині в останні роки розвивається швидкими темпами. На заході Угорщини в 2014 р. відкрито два нових готелі: Kolping Hotel у Alsopahok (округ Залу) і Club Dombogomajor у Cserszegtomaj (поруч із кордоном з Австрією). У комплексі Kolping усі вісім «натуральних» будинків обставлені натуральними сосновими меблями, у всіх будинках є кемпсе (угорська глиняна піч у формі стогу сіна). Тільки ванна кімната має сучасне обладнання. Готель користується великою популярністю серед німецьких туристів. Законодавством Угорщини сільський зелений туризм віднесено до сфери ведення особистого селянського господарства, тут формуються відповідні пільгові податкові інструменти. «Родзинкою» сільського туризму в цій країні є його поєднання з національними традиціями конярства. У Румунії інтереси власників агроосель представляє Національна асоціація сільського, екологічного і культурного туризму. Зелений туризм у цій країні розвивається насамперед у Південних Карпатах та орієнтується на такі ж переваги, що й Україна, тобто на збереження природного середовища й етнокультурних традицій. Польське законодавство чітко розмежовує основні поняття та принципи ведення сільського зеленого туризму від інших видів туристичних послуг, що надаються у сільській місцевості, але законодавчо віднесені до підприємницької діяльності. У зеленому туризмі уряд Польщі вбачає

джерело розвитку для регіонів, які мають природні ресурси для розбудови виробничих галузей економіки. Польський зелений туризм підтримує свою матеріальну базу завдяки зв'язку із селом, сільським господарством, традиційною архітектурою та інтер'єром. Агротуристичний продукт, що пропонується польськими господарствами, часто зводиться виключно до ночівлі та харчування, але нам відомо, що рентабельність об'єктів для ночівлі зростає при наданні, наприклад, інших послуг [11].

Висновки. Сьогодні у професійному туристському бізнесі зелений туризм як дуже дохідний вид діяльності займає свою визначену нішу на європейському туристському ринку і має немалі обсяги продажів та залучення туристів. Зрозуміло, що змагатися з обсягами туристських потоків на популярні морські курорти або в такий туристський центр, як Париж, він не може, але за значущістю стає все більш важливим і дуже перспективним напрямом сучасного туристського бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Гуляев В.Г. Туризм: экономика и социальное развитие / В.Г. Гуляев. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 304 с.
2. Уланов Д.А. Туризм на сельских территориях: опыт, проблемы, перспективы / Д.А. Уланов // Молодой ученый. – 2013. – № 6. – С. 455–459.
3. Основные понятия и концепции сельского зеленого туризма [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lebedeva-foto.ru/?p=123>.
4. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступа: www.unwto.org.
5. Dewalli J. Images of Heretage in rural regions // J. Dewalli // Tourism and recreation in rurak areas; R.Butler, C. Holl, J. Jenkins. – Chichesher: Wiley, 2009. –Р. 123–137
6. Рутинський М.Й. Сталый розвиток: від вербальної концепції до концептуальної моделі / М.Й. Рутинський // Вісник Львівського університету. – 2000. – № 1. – С. 35–38.
7. Предпосылки развития малого и среднего бизнеса в сфере зеленого туризма в контексте устойчивости / Г.Л. Георгиев, Р.Х. Мадгерова // Экосистемы, их оптимизация и охрана. – 2010. – Вып. 3. – С. 136–154 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eco00_2010_3_18.
8. Ганін В.В. Зелений туризм у Криму як елемент громадської дипломатії / В.В. Ганін // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вып. 163. – Ч. 1.
9. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
10. Міжнародний досвід зеленого туризму в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2667>.
11. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://tourlib.net>.

Аннотация. В статье проведен анализ европейского опыта организации зеленого туризма. В частности, проанализированы доля рабочих мест в сельскохозяйственном секторе, годовой темп увеличения европейского рынка зеленого туризма, динамика спроса на зеленый туризм в странах ЕС. Кроме того, отмечена прибыль от зеленого туризма в лидирующих странах Европы. Сделаны выводы относительно европейского опыта организации зеленого туризма.

Ключевые слова: туристская индустрия, туризм, зеленый туризм, сельскохозяйственный сектор, прибыльность зеленого туризма.

Summary. This scientific publications analyzed the European experience of green tourism. In particular, analysis of the proportion of jobs in the agricultural sector in developing countries, the annual rate of growth of the European market of green tourism, the dynamics of demand for green tourism in the EU. In addition to isolate income from eco-tourism in the leading European countries. We got to the conclusion on the European experience of green tourism.

Key words: Tourism industry, tourism, green tourism, the agricultural sector, the yield of green tourism.